

ACC. N:R M. 15372:1-12.

Landskap: Länne Upptecknare: Olof Hallberg, Smuggelhamnen
Härad: Vemmenhöög Berättare: " " "
Socken: Lilla Tsjie ^{sid. 10-11.} Berättarens yrke: f. d. målaremästare
_(gallen Ö. Torps m. i samma häd.)
Uppteckningsår: 1959 Född år 1889 i Lilla Tsjie sn.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Butikshandel på landsbygden. s. 1-12.
(skiss a' sid. 12.)

LUF 95

7/12-59

Aug 95

1

Om butiks handeln på landsbygden
 uppgiften avser Lilla Tisa socken

Omkring 1860 fanns en handlande som hette Truls Kristerson
 som bedrev handel i Bisk. Fiskläge, han hade dinnsaffär samt
 bedrev även bageri, med särskild bageri. Affären tog slut därför
 att han även sålde kret, utiig vad jag härte när jag var på
 så stort i butikken även en knyttunna utan lock, en keund såkade
 kasta en cigarettump eller något dyli, bort i tunnau på hela butikens
 brann upp. Då för tiden fanns naturligtvis en försäkring varför
 handlauden blev utfattig och måste sluta. Sedan vardär en handl.
 omkring 1880 som hette Lars Mårtsen som huggade kamkors
 på 1890 talet. Omkring 1890 började en handlande som hette
 Anders Persson, han var landbrukaren, och när hans far dog
 såla han och hans bror Olof Persson egendomen, på samma
 gång köpte han en farbrors småbruk som gränsa in till sam-
 häuset, i dessa husen satte han upp affär. Systemet var
 koppsauströd, Någon utbildning hade han nog inte, utan vanlig
 skola på landet och den var rätt så bristfällig, På samma

han bedriv affären så hade han lantbruk, som sköttes av en
husin till honom, hushållet där som var hans föräldrarnas
sköttes av hans gamla mor, jämte en tjänstlös. Någon vidare
hantverksbildning eller botfärdighetskap hade han nog ej, men
han hade ett snett så kallat bondfärdigt. Han var mycket
suktet och rättfram, han blev sedan en som ordna och hjälpa
folket på alla vis. Han ordna köp, borgensförbindelser,
bouppteckningar, auktioner, krediter, vid behov lånade han
även ut mindre kontantbelopp. Några kommunala förtroende
uppdrag ville han nog ej ha, då han nog hade mycket att göra
ända. Han var en med de första att köpa mindre köskverk
som drags med hästredning, samt den som skaffa telefon,
i öfrigt var han en typisk läkare man med ett mjukt sätt.
Butiken i hans egen förtighet. (bifogar skiss) i verandan: där
var vid sidans om ingången upprotat skufflar, gaspar och
sär, handverktyg. I butiken med ingång genom verandan
var till verandan en del varor i hörnan till disken spannar,
krastar, småpiktor, och diverse annat. Längs västra väggen

x
se sid. 12.

och södra gaveln var hyllor uppmontering och lädder nere
i bordshöjd, diskens gick reutorn med en öppning till
källaren när man kom in, i fönstren var hyllor för styllades
med kaffetappar, gräddkannor och mindre persliussaker
I taket i bjälkarna hängde pannor av bleck, ena på
mjölkkanor samt rådet husgeråd som kunde hängas
upp, i diskens på västra sidan var större lädder med de oav-
ligaste varorna, såsom toppsocker, bitsocker, fanns y i torg-
utan. Det var i toppar dels på 8 kg samt 4 kg. vikten varierar
sockertoppens lädder in över lädder och hängs sönder med
ett mellanring mellan yka och starknät. Därvid flög ju
ibland bitar på golvet, men de plöskades upp igen, synades
och kom i lädder. Det fina sockret kallades pudersocker
och var gulaktigt liksom farin, mjöl, gryn. Endast en väg
fanns som stod mitt på norra halvan samt norra ändan
pappersrullen. På södra diskens stod en korg med bullar
samt på hyllan under bröd. på södra väggen var hyllor
med manufakturvaror. I kontoret stod vid södra väggen

en gammal pulpet, på östra väggen framför fönstret ett skriv-
 bord, samt vid västra väggen en soffa. I sydvestra hörnet
 en kakelugn eller hög järnkamin som även ger värme
 i butiken. Ingående boddeake? I lagerrummet norr om
 butiken fanns en trappa upp till loftet vilket även användes
 till lagerlokaler. Vester om butiken in på gården fanns
 ett litet trähus där förvarades salt, fotogen på fat som ständigt
 på ända, genom ett hål pumpades fotogenen upp genom
 en pump af bleck. rittunnor (norsk rick) och grövre
 handels gods. i södra delen kol. I lagrhuset förvarades
 sockertoppar som hängde i spik i bjäckarna, sirapstunna
 i vinfat mjölsäckar och sockersäckar samt varor i övrigt.
 I butiken fanns en större fotogenlampa ^{vat} midt över vestra
 listen, på kontoret en mindre stålampa på skrivbordet
 En järnkamin 1,20 m. hög stod mellan butiken och kontoret
 i öppningen på sidorna om kaminens salt plåt. Någon slags
 skylt fanns ej varten namnskylt eller någon slags varu-
 skylt, då butiken låg ut till stora vägen, fick de kaffe-

Kappor och dylikt som syntes i försaken visa att det var en affär. Kassan var en av de mindre lådorna vid den vestra väggen, det enda som skilde den från andra lådor var en nyckelstyft, samt att den var mera sliten. Någon skyltning eller reklam i butiken förekom endast sällan. Efter nutida fordringar var hygien inte föraktlig, i butik och kontor fanns golv av bräder som sopades varje kväll, i lagerrummet fanns lergolv. Jag kommer ihåg var han köpte sina varor affären gjordes genom handbånden, alla slags varor sålde framhandlen var liten. Kaffa förekom endast en sort det var den som handbånden tog hem. I början var det manligt biträde ända till 1914 då det blev kvinnliga biträden, biträden kom från orten här omkring från olika familjer. De kom dit i åldern 16-17 år och stannade en 3-4 år. Biträdet kallades bokhållare och bodde på kontoret, maten hade han hos handbånden. Högsta lönen kom jag ihåg, arbetstiden började 8 på morgonen och slutade 8 på kvällen, ibland kom folk bakvägen om söndagsfirmiddagar, fick bokhållaren då syn på den

fick han kvickt ut och ta nyckeln av och sen gömma sig.
för annars tittade de i fönstren om han var hemma, och där gick
kavarna hela söndag f. m. för där kunde under tiden komma fler.
Affären sköttes av handlares, hans fru samt / bokhållare
Affärsmannen skulle kunna säga av en silbetunna (laubbarkarna
bruka köpa en halv tunna) exportera alla slags varor även
sälpa tygar. Bokhållaren ansågs vara jämställd med hand-
verkare, lite mer än drängarna. Kundströmmen omfattade
hela Lilla Tis socken med Lilla Tis by, Västra Torps by
Limbermarken mellan Birk och Lister samt Birk-fiskläge
omkring 1000 personer vid sekelskiöten, avståndet längst bort
4 k. m. ungefär. På 90 talet och till 1920 handlades endast
obetydligt i stam, för det var värt att komma dit / mil
Det varar såltes mest socker, salt sill, mjöl, gryn, potagen,
skräning (till grisar) kal. Varuslagen fördelning var nog någorlunda
jämnt över allt. De flesta handlade endast för dagen utom vissa
varor. På lördagen handlades nog mest, men varje körs på
vintern var det livlig trafik på varje kund en eller flera salt

sällan (berodde på familjens storlek, samt en liten fotogen.
 Varorna insveptes i papper eller pösar. Kunderna fick alltid
 själva kamföra varorna. Vid lite större köp fick kvinnorna
 och barn en struk karameller, manliga en skrub anus, Till
 julen gjordes ju alltid större inköp, då fick kvinnliga kunder
 en smärta i julpresent, de manliga 1 eller 2 snapsar på
 kontoret. Ibland ägde och så när det gjordes lite större affärer
 bjöds in på kontoret, likaså när skulder betalades.
 För det mesta betalades kontant, men efter jul om arbetelöshet
 kom på, om fisket var dåligt användes kredit, skulden betalades
 den mesta på hästen, och när arbetsfolket fick betalt för belopp
 tagning. Drängarna förses hos bönderna handlade på kredit
 (mot borgen av bonden om ej tjänaren var känd) och betalades
 den 24 oktober, när tjänstväret var slut. Eftersom betalades skuld
 innan årets slut, om ej kunde betala så fick han betala nästa
 år. Någon direkt avstängning förekom ju endast om skulden
 växta och kundens misskatta sig stoppades krediten. Stämning
 och ränta hörde jag aldrig förekom.

Kreditens uppgick vanligen ej till större summor, så om fall inträffade då skuld ej betalades, förlusterna ej var så stora så handlanden drar hade någon större obehag. Folket var ju i viss mån beroende av handlanden för kreditens skull, men jag tror ej att handlanden utnyttjade detta oärligt. Det var så vanligt med kredit att det ej sågs som någon skam, förresten fanns ju knappt pengar hos folk. Varorna prissattes med stora chiffer. Prutning förekom ej på vanliga varor, i så fall endast när det gällde ovanliga varor t. ex. dyrare tyger. Bakfäringar var den mest enkla med uppställning i bok för lönad kredit, någon skattdeklaration fanns ju inte. Någon skarp konkurrens förekom inte (en affär fanns till på platsen) varken genom reklam, prutning, rabatt gavs till ju förekom ej, utom om en större affär gjordes eller skuld betalades inte ju.

I baden utlämnades post, men det var obetydligt för det var ju inte så många som hade tidning, och brev var ju sällsynt hos vanligt folk. Telefon fanns, men utnyttjades sällan av kunder. Folk kom ju ofta i samtal om flera fanns i butiken på samma gång

för alla hade ju för det mesta gott om tid, något direkt skvaller
bror jag ej förkoms af heller ofog. Om någon oförbippassades skulle
få särskilda förmånder eller eljest något extra skulle förkomma
så kunde folk få låna brännvin för tillfället, dock endast till valkända
personer. Vin däremot förvaldes en tid till drängarna om lördags-
kvällarna vilket nog var olegligt. Det skrevs upp på drängarna
som förhäng, kragar o rosletter. Ett år var det några drängar
som neka att betala vinet, med den motiveringen att det var
orimligt att de under ett år köpt kragar och förhäng för en 60 kr
så hela deras lön för året ej utgjorde mer än 150-175 kr. och knappast
auvänta kragar o förhäng mer än 7-8 gånger om året. Hjälp med
skrivelse lämnades af handlauden. Nästan varje bonde gjorde
årligen 1 eller 2 gillen om året samt vid begravningar och bröllop
utlånades af butikens lagar o glas, porslin, o.d. Om förändring i
vanor i kläddräkt, heminredning pågick så sakta så det
märktes iak. Det som nog mest synas var när kvinnorna övergick
från schalor till kappor. På 1800 talet var ju kvinnornas
yttre klädeset en filtschal som hängdes upp över huvudet och

och dolde hela överkroppen, så de kunde ju endast kännas
igen på färg och mönster på föttsölen.

Bösk-fiskläge med Västtra Torp var ju mindre affärsområde, där inga
större förändringar skedd, däremot i det äsk-om belägna
Östra Torp större möjligheter.

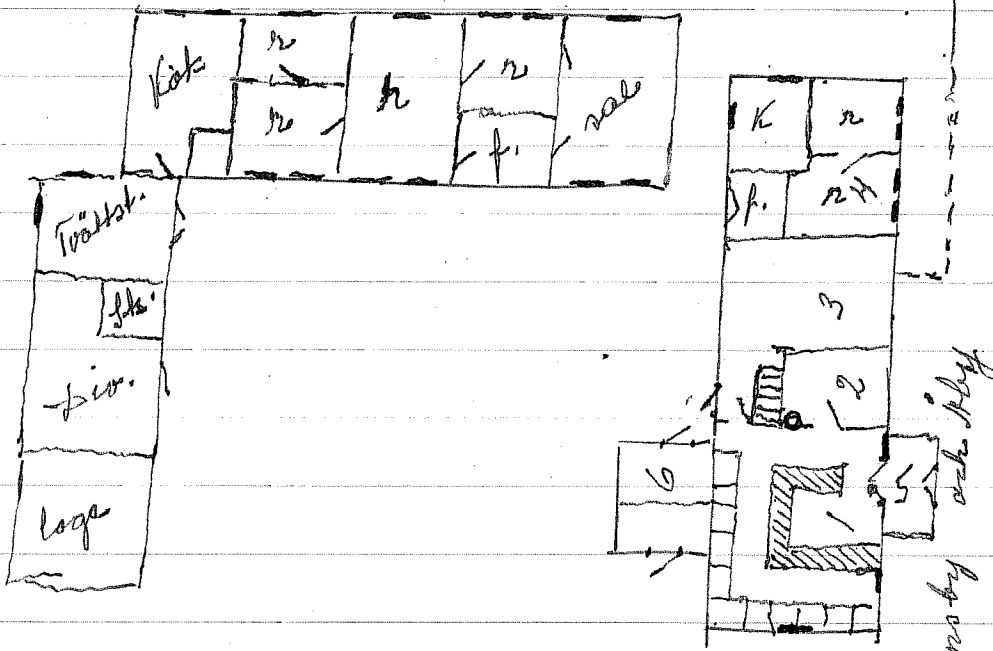
I början på 1800 talet fanns det 4 spannmål-affärer i Östra Torp
deraf står två stora magasin kvar. Dessutom fanns 3 kalkbrott
med ugnar. I slutet på 1800 talet kom då järnvägen Börvinge
Östratorp. Sjöfart bedrefs med flera skutor från Östra Torp
En större grosshandels bedrens med handlat med spannmål (som ut-
skreddes kärifån) timmer, Kol, spexerier, brännvin, en soda-fabrik
var även på platsen där grosshandeln bedrens, En rom-kade affären
omkring 1860 och hette Jönsson fick gjort ritning och kostnadsförslag
(som ännu äro bevarade) på 280.000 kr. Den siste som hade den
vestra spannmålshandeln hette Wendt kallades tysken, men
han flytta till Perstorp där han sedan har bedrivit större verksamhet
Under första hälften av 1800 talet var Östratorp jämförligt med
Trelleborg i handels och sjöfart. Här i Östratorp har ju rätt

mycket hänt under de senaste 150 åren, men jag vet ej om
här finns någon historik över möjonting, här har väl inte
funnits någon som har haft iakttagelse att anteckna någonting av vad
som hänt, som bevarats, möjlighvis av prästen och kanske
finns på arkivet i Lund.

~ Jilles
Osten Torpo ov.

~
Vemmenkäys led.

A. 10-11.

annan fastighet

Väg till Lecha Torpsby och Åby

1 butik 2 kontor 5 loger 4 bodde kamm. varforvald

5 varvade av trä 6 loger

1 mil Vägen Trelleborg - Ystad 3 1/2 mil

Bäcks Fiskläge

Skåne
Vemmenhögs hd.
L. Isie sn.
uppt. år 1959

Inl. av f.d. målaremästare
Olof Hallberg, Smygehamn
född år 1899 i L. Isie sn